

REVISTA ENCICLO- PEDICĂ

REVISTĂ PERIODICĂ LUNARĂ

Responsdător: Ioan Corbu, Cluj, Str. Gen. Grigorescu 16.

Se împarte gratuit, în librării 3 Lei exemplarul

Propunere Academiei române

la problema limbei și ortografiei române

Limba română, ca și poporul român, a fost dela urdirea ei neîntrerupt între cele mai vitrege împrejurări. Izolată total de latinitate, în mijlocul răvăsării de o mie de ani a atâtor limbi străine și dușmane, cetățile și civilizația latină distruse, mai apoi sub jugul limbei slavone atât în biserică, cât și la conducerea provinciilor ajunse de sine stătătoare (pe când celelalte limbi surori neolatine au avut în biserică și administrație limba mamă latină), iar mai pe urmă supusă la încercări conștiente de sugrumare și desnaționalizare, latinitatea limbei noastre a avut mult de suferit.

Ajunși la conștiința naționalității și latinității noastre și cu înfăptuirea idealului național și la putința de a ne cultiva limba prin școli aprópe pe întreg teritoriul daco-român, aveam datoria să adunăm și să salvăm tot ce a rămas românesc de pe urma atâtor influențe străine și dușmane și să curăm grâul românesc de neghină, și cel puțin de balastul de străinisme de prisos. În loc de acesta școla fonetistă a încetățenit și se continuă în România idealului național chiar contrarul: cultivarea neghinei și sugrumarea cuvântului românesc, cum am arătat în lucrarea mea: „Ortografie“ (Cap. XI), „Dela ortografie la limbă“ și „La problema limbei“. Ajunge să arătim aici cazul cel mai revoltător: înlocuirea „cugetărei“ și „cugetului“ românesc cu ungurismele „gândirea, gândul („românesc“ ?!), care e o adevărată crimă în contra limbei și naționalității noastre. Mai amintesc aici, că în publicațiunile „Astrei“ pentru popor am vădut ungurismele: „hasnă, feleleat, marhă...“ (folos, respundere, vită).

Pentru ca limba literară să nu degenereze în modul acesta în un jargon țigănesc, cum am arătat, se impune ca Academia să stabilească odată limba literară românească, cum a făcut Academia maghiară pentru limba lor, în lipsa unor opere clasice

vechi ca „Divina comedia” pentru limba italiană.

Am înaintat acésta propunere Academiei având unele indicii că Academia nu pôte fi contra, deși nu s'a rostit formal. La o conferință a estensiunii universitare dl prof. S. Pușcariu, care redactéază Dictionarul limbei române, ne-a relevat ca un fapt îmbucurător, că cu tot numărul mare de străinisme, din cauza circulérei mai mari a cuvintelor de origine latină, a putut constata că în scrisul românesc aceste-a forméază cam 80%. Dacă acest fapt e îmbucurător, cum credem și noi, atunei Academia nu pôte vedè nepăsătoare cum se reduce idioțește (fără nici o nevoie) acest procent lătin, caracteristic unei limbi neolatine. Acel-ași lucru apare și din testamentul lui dr C. Păcurar—Bianu, acceptat de Academie.

Eu am întreprins o asemenea lucrare de selecționare a limbei și o pun bucuros la dispoziția Academiei, dacă acésta va afla de bine și se va rostii în acest înțeles. Nu trebuie să ne preocupe ce vor dice toți scrietori și gazetari incorigibili. Limba selecționată de Academie va fi obligătoare pentru cărțile de școlă și generația de mâne va vorbi și scrie o românescă mai curată. Nu se pôte tolera ca jargonul dela „obor” să ni-se impună drept limbă literară. Accentuez de nou, că *prin cuvântul românesc (neolatin) vieză și se afirmă limba română ca limbă neolatină, și prin limbă naționalitatea.*

Pentru redactarea Dictionarului adevăratei limbi românești însă avem lipsă în primul loc de o ortografie adevărată, căci încă nu avem decât simple grafii... Când ați orto(?)grafiați „râzând”, și ni-se pôte spune (Candrea, Dicț. enciclopedic) că mâne vom scrie (rizînd), și asta va fi tot ortografie, și tot fonetică — asta una e mai presus de ori-ce îndoielă, că așe ce-va numai ortografie nu se pôte numi. A scrie cu *a* (*văd*) un sunet, care derivă din *e* și revine la *e* în flexiune (*vede*), sau tot cu *a* (*cuvânt*) un sunet care derivă din *i* (*cuvinte*), sau cu *i* (*lăudînd*) un sunet, care derivă din *a* (*lăuda*) — asta nu e ortografie. În o ortografie adevărată literile nu pot fi indiferente, cum le consideră grafiile așe numite fonetice. Numai atunci ar fi indiferente pentru sunetele *ă*, *â*, dacă aceste ar fi originare și neschimbate în flexiune. Nici o ortografie fonetică nu va pute îndupleca pe Germani să scrie „kleinere, kleinărăn”, cum scriem noi „nimeni, nimănu”. Nici o autoritate nu pôte preschimba în ortografie o simplă grafie bazată pe regule arbitrare, cu desconsiderarea legilor fonetice și gramaticale ale limbei românești, fără de cari nu se pôte dura o ortografie adevărată. Nu e ortografie a scrie după urechi: „fie, studie”, când după gramatică subjonctivul pers. 3 la conj. II, III, IV se face

cu *ă* și tot așa aoristul pers. 3 la conj. I, deci corect ortografic și gramatical e „fiă, studiă“, pentru rostire ajunge regula fonetică, că *ă* (și *ě*) precedat de *i* nu se poate rosti și se rostește și se comportă ca un *e*. O ortografie, care violază legile gramaticale, a încetat de a mai fi ortografie.

Când *â* e urmat de *e*, *i* (pâne, Români) și totuși *â* nu revine la *i*, asta e semn, că *â* nu derivă din *i*, ci din *a* (în limba mamă). Când regulile fonetice și gramaticale românești nu ne pot ajuta, sau rostirea e diferită după provincii, după cine, sau după ce se ne îndreptăm atunci, dacă nu după limba mamă? Nu e iertat ca un dialect (provincial) să fiă admis ca limbă literară cu toate strănismele și defectele lui, și să se suprime tot ce e bun și românesc în celelalte provincii. Iar dacă lăsam, cum s'a lăsat până acum, la bunul plac al scrietorilor, fiecare cu provincialismele lui, așa nu se poate ajunge la o limbă literară unitară, ci la babilonie. Pentru a o pute evita nu există alt procedeu decât să admitem *principiul, că între provincialisme vom alege pentru limba literară cuvântul românesc (neolatin) și formele cele mai apropiate de l. mamă*. Nu pentru aceea admitem formele „de, te“ și nu „ge, ce“ (Ardeal), pentru că primele aparțin unui dialect, cărui-a am fi datori să ne supunem, ci fiindcă primele sunt cele mai apropiate, în cazul acesta identice cu formele originale latine, din cari au derivat toate provincialismele de azi. Deci nu vom admite toate defectele unui dialect, ca prefacerea lui *c* în *t* înainte de *e*, *i*: „cunosc, cunoști“, în loc de „cunoști“, sau provincialismul agramatical cu infinitivul conjugărei II în *a* (*ea*): „vedea“ în loc de prov. corect și gramatical în *e* (vede). După ce fonetiști au admis forma agramaticală în *ea*, ca să scape după puțină de ea, au trecut la conjug. III verbele, dela conj. II, ca „va place, ține, rămâne“. Nu e permis să se modifice gramatica pentru o ortografie, care nici nu e decât o simplă grafie. Pentru ce nu s'ar pute aplica semne diacritice și lui *e* sau *o*, dacă s'au admis pentru *a* și *i*? Diftongul *oa* nu există în l. română, ci numai sunetul, vocala simplă *ó*: „mără, mori“. Pentru a scăpa de prea mulți diftongi în unele cuvinte, s'au inventat forme noi cu desconsiderarea gramaticii, ca *noui*, care nici inventatori nu știu cum se rostește, în loc de formele corecte gramaticale: *noi*, *noue* (*e* după *u* nu se poate rosti și devine *ě*) sau *fiă și noue* (mai corect decât cu diftongul *oa*).

Preste tot fonetiști sunt foarte certați cu gramatica, fiă că o desconsideră, fiă că nu o cunosc. Așa sunt aplicați a vedea evoluție în toate erorile miroritariilor. Am văzut în presă dela „măncare“ pluralul „măncăruri“. Niște scrietori, cari de sigur nu știu românește, au auzit cutare mărginași (mahalagii) bucureșteni de proveniență dubie spunând „scrim, scriți“, fiindcă nu șiau românește, și au crezut, că au descoperit evoluția. Verbul „scrie“, care în evoluția de o mie de ani a limbei latine a fost de conj. III (scribere) și a rămas aproape două mii de ani de evoluție românească tot de conj. III (scriere), cum l-a aflat și poetul Sion, l-au trecut momentan la conj. IV, și versul lui Sion „Vorbiți, scrieți românește“ l-au prefăcut în „O, vorbiți, scriți... și vă bateți joc de limba și gramatica românească, pe care nu o cunoșteți! Formele scâlciate: *sufără, acoperă* după o jumătate de secol a trebuit să le corecteze Academia; dar e caracteristic, că n'a motivat cu gramatica, căci școla fonetistă admite, că uzul (deci și abuzul, sau chiar ne-

știința) se potă modifica chiar și gramatica. O miie de ani de evoluție a limbei latine au rămas neschimbate rădăcinile : „pane, cane, mane“. Au trecut în limba română în formele : „pâne, câne, mâne“. Așe le-au aflat și au scris Alecsandri, Eminescu, Coșbuc. Acum fonetiști au aflat pe la marginile Bucureșcilor formele : „pâine, câine, mâine“ și momentan le-au introdus, modificând cee-a ce dóue mii de ani de evoluție au lăsat neatins, (sau „perete, pereche . . .“ în loc de „părete, păreche . . .“) ! Asta nu e evoluție, ci bolșevism. ori neșciință.

Când s'a introdus ortografia fonetică au fost întrebați și filologi romani, străini. Imi aduc bine aminte, că cei abtè doi, trei, cari au apărat ortografia etimologică, n'au invocat nici unul legile fonetice și gramaticale, ci acele-ași motive ca și etimologiști, că „dacă limba noastră are o origine așe de nobilă (din latină), se o arete acésta și în forme“. Nu le-a trecut prin minte că aceste forme, fără se fiă un scop al ortografiei, ele rezultă din legile fonetice și gramaticale ale limbei, cari ne conduc aprópe la acee-ași ortografie, la care au ajuns etimologiști instinctiv. îndreptându-se după limba mamă. Scrisul românesc are o tradiție în scrisul latin, fiind fica cea mai apropiată a limbei latine, care se reflectă în legile fonetice și gramaticale ale limbei fice.

Apare de aici, că nu se pune cheștiunea : ortografie fonetică, sau etimologică ? *Singura ortografie adevărată e cea bazată pe legile fonetice și gramaticale ale limbei românești.* Ca întotdeauna dreptul și corectul nu se află la extreme, ci la mijloc. Dar etimologia ne póte fi de ajutor în cazuri excepționale, sau când avem se alegem între provincialisme.

Dacă ortografia, ce am propus, e cea adevărată, atunci nu póte veni în considerare, că cutare grafie e mai ușoră de învățat, dacă are marele defect, că nu e ortografie. Dar pentru cine cunoșce gramatica, nu e óre mai ușor (ca și pentru străin) a rosta formele flexionare din o rădăcină neschimbată, d. e. dela „semina : sémin, semini, sémină, seminăm, semine, semintă, semințe . . .“ decât a căuta în Dicționarul ortografic fiecare formă flexionară, făurită cu decisiuni arbitrare : „seamăn, semeni, seamănă, sãmântă, semințe . . .“ ?

Țin se accentuez și aici că ortografia fonetică a dus la destrăbălarea de ađi și la desnaționalizarea limbei românești, pe când ortografia, ce am propus, m'a condus la combaterea acestei destrăbălări și la curarea limbei românești. Acest fapt încă e în stare se ne dee indicii, care e adevărata ortografie românească.

D-Sale Dlui
P. T. D.

Liceul de Stat
Redacția